

קיצור ההלכות

החומרים שמהם נעשית לישה

- א. מלאכת לש חל בין (א) במים בין (ב) בדבש בין (ג) בשומן אווז (ד) וכן כל מיני משקה שנילוש ונדבק על ידם.
- ב. גם דבר שאינו אוכל כלל (ה) כגון לעשות טיט לבנין נמי שייך בו איסור דאורייתא של מלאכת לישה.
- ג. גם בדבר (ו) שאינו גדולי קרקע שייך בו לישה.

אימתי חל חיוב לישה מה"ת

- ד. נחלקו רבי וריב"ז (ז) מתי חל החיוב לישה לרבי הנותן משקין לתוך הקמח או (ח) להיפך ונשרה (ט) שם חייב, ולריב"ז אינו חייב עד שיגבל, ואנן קיי"ל (י) כריב"ז הואיל ורוב (יא) הפוסקים ס"ל כוותיה, ומ"מ נוהגין (יב) להחמיר כרבי לחוש להני (יג) ראשונים דנקטו כוותיה, אך אי"ז מעיקר (יד) הדין ולכן בשעה"ד וכדומה (טו) עבדינן כריב"ז וכמו שנבאר לקמן בעזה"י.

מקור ההלכות

- א (א) שנת י"ח ז' קנ"ה ז'. (ב) תוספתא פ"ג משנת הי"ז. (ג) פמ"ג שכ"א צמ"ז סק"ז ומ"ז סק"נ. (ד) שס. ב (ה) שנת י"ח א' וצ"ה ל"ז ז'. ג (ו) אגרות משה ח"ד סי' ע"ד וכ"כ השצט הלוי ח"ד סי' ל"ז, ועוד יש להוכיח מוזכרים ז"ד ז' לגירסת רש"י שם שלמים שהם עורות שאינם עבדים ומשמע שם דלא שייך זהו לישה מטעמים אחרים ולא מלד שאי"ז גדולי קרקע. ד (ז) שנת י"ח ז' וקנ"ה ז'. (ח) תוספתא ספ"ז משנת. (ט) הכי מוכח ממתניתין שנת י"ז ז'. (י) זה"ל
- סי' שכ"ד וחזו"א סי' נ"ח סק"ו, ומש"כ רה"פ הוא לשון המ"ז שכ"א סק"נ וסקנ"ז וחזו"א הג"ל. (יא) הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והר"ם והרמב"ן והר"ן צפ' בתרא והא"ז והרוקח והמאירי ורי"ו. (יב) רמ"א שכ"א סט"ז ושכ"ד ס"ג וכן נקטו הפוסקים עי' מ"ז סקנ"ז וסקס"ו. (יג) סה"ת רא"מ וסמ"ג וסמ"ק והגה"מ ומרדכי (עי' זה"ל שכ"א סט"ז ד"ה וי"א דיתכן דהמרדכי לא הכריע בזה עיי"ש). (יד) כמש"כ בעזה"י בסיומן כ"ה. (טו) כגון בהיהא דשער הציון שכ"א

ה. גם לדידן דקיי"ל כריבר"י דאינו חייב עד שיגבל נחלקו הפוסקים במה דברים אמורים, דעת הרמב"ם ספ"ח משבת וסייעתו (טז) דאי"ז אלא בקמח דבר גבול הוא כלומר (יז) דע"י המים נעשה הקמח לגוש אחד ונדבק ואינו נפרד (אחרי יח) שמתאדים המים), אבל באפר וחול הגס ומורסן (יט) וקלי ושתיא אף אם יגבלנו אי"ז אלא מדבריהם, מאחר ואינו נדבק ונעשה בצק, אמנם דעת הראב"ד ספ"ח והתוס' בשבת י"ח וסייעתם דאדרבה לאו בר גבול חמיר טפי, ולכן לדעתם (כ) חול הגס ואפר ומורסן ושתיא חייב בהו מה"ת, וגם בדעת הראב"ד וסייעתו נחלקו המ"ב והחזו"א, לדעת המ"ב (כא) בלאו בר גבול מחייב תיכף בנתינת מים, ולהחזו"א (כב) אינו חייב עד שיגבל (אבל בגיבול ודאי חייב מה"ת).

ו. ומהו בר גבול ומהו לאו בר גבול, בר גבול היינו (כג) כל דבר שע"י שהמים באים בו הוא מפריש מתוכו ריר והריר הזה מדביק את כל החלקים לאחד ונעשה כעיסה, [ו]אפשר לקחתו בידו ונשאר גוש אחד, ואינו מתפורר מתחת ידו, פמ"ג מ"ז סקי"ב], ולא בר גבול היינו (כד) אם ע"י המים החלק היבש נרטב וסופג המים

מקור ההלכות

דקאי על אפר וחול, ונאמת שלפי היסוד שיסדנו בעזה"י לעיל בסימן ל"ו דהענין של גיבול בדברים שאינם בני גיבול הוא דע"י המים הכרשינין וכן שאר הדברים נספגים במים ועי"ז נלמדים עיי"ש וא"כ גם בחול הגס וכדומה הם סופגים המים והו"ל לישא ולכאורה לק"מ. (כא) שכ"א סק"י ושכ"ד סקי"א, ועי' במש"כ צסי"ד ד' דהרצ המגיד פ"ג מהלכות יו"ט נמי הבין כהמ"ב, וכן עוד אחרונים. (כב) סי' נ"ו סק"ג וסי' נ"ח סק"א, ועי' לעיל סי' ד' שהוכחנו דיש אחרונים שלמדו כהחזו"א, אולם עיי"ש בסוף הסימן שכתבנו שבאו"ז ובספר ערכי חנאים ואמוראים איתא להדיא שלדעתם קיי"ל כאזני וי"ע בזה. ו (כג) כ"ז בארנו היטב בעזה"י בסימן ל"ו סק"א. (כד) זה מבואר מכתשינין (שם בסק"ו) דבארנו שם שמיירי קודם טחינתן וא"כ הו' חתיכות וע"כ הטעם ששייך זהו לישא הוא משום דהמים נכנסים בהם ומתרכיין ומשתנין קלח וכדאיתא בראשונים שמשרין אותם במים כדי שיהיו

סקפ"ד, ובהיה דהחזו"א סק"ו, וע"ע מש"כ שם בסימן כ"ה. ה' (טז) רש"י צ"ה ל"ב ב' והרי"ף פ"ד דציצה, (ועי' חזו"א סי' נ"ו סק"ג וסי' נ"ח סק"ג שכתב דמדברי הרי"ף ורש"י אין הכרח). (יז) בארתי בארוכה בעזה"י בסימן ל"ו. (יח) מבואר בתשובות הגאונים, מוצא בשטות קמאי צ"ה ל"ב ב'. (יט) רמב"ם פכ"א הלל"ג. (כ) הנה השכיח שבת בפתיחה (סק"כ) נקט דהא דהחמירו הראב"ד וסייעתו בלאו בר גבול היינו דוקא בדברים שטחינתם דקה שע"י המים נעשים כאחד אלא שאינו נדבק, אבל מורסן הגס וחול הגס ושתיא גם להראב"ד אי"ז מה"ת דאי"ז כלל לישא, וכדומה שכ"ה דעת האג"ט, אמנם במ"ב שכ"ד סקי"א כ' להדיא דמורסן העצה אסור להני ראשונים מה"ת, ונאמת שמלשון הראב"ד בהשגותיו נראה דלא כהשכיח השבת דהא זכותה כ' ואין גיבול באפר "ולא בחול" הרי שההשגה באה גם על חול, גם מהמשך דבריו שכתב שאם נתן "זהם" מים וגבול כו' משמע

ועי"ז הוא משנה צורתו ומתרכך ולכן נצמדים כל החלקים, (והחילוק בין בר גבול ללאו בר גבול הוא אחד דלבר גבול יש טבע שמפריש חומר המדביק משא"כ בלאו בר גבול).

ז. ומ"מ גם להפוסקים דבקמח החיוב הוא בגיבול מ"מ מדרבנן (כה) אסור נתינת מים לקמח, אם לא לצורך אכילת אדם או תרנגולים או שאר צורך (כו) דאז י"א דהתירו נתינת מים, אכן כ"ז הוא מעיקר הדין דהא ממנהגא נהגינן להחמיר כרבי וכדלעיל סעיף ד', וא"כ בלא"ה אסור נתינת מים.

א"ח"ח 1234567

מקור ההלכות

הרי השו"ע פסק להדיא בריש סעיף י"ד בהרמז"ס דהא כחז ומותר לגבל "את הקלי" מעט מעט, ופירשו האחרונים דלדעתו קמח רגיל אסור גם מעט מעט, [ואף אם נימא דהרמ"א צסוף סט"ז צא לחלוק על הרמז"ס וכמו שזדדנו צסוף סימן ט"ז, היינו דוקא על החלק שלהרמז"ס אסור צקמח רגיל אף צרכה וההיתר הוא רק על שתיא, ע"ז צא רמ"א ונקט דגם צקלי הותר רכה (דהא חרדל דמי לקלי, דלכאורה ודאי אינו צר גבול), אבל להחיר צקמח מעט מעט או צרכה הרבה, לזה לא מצאנו חולק], הן אמת שמבואר צפוסקים שרה"פ פליגי על הרמז"ס, אבל כ"ז כתבו להחמיר כדעת ריה"פ, אבל לא מצאנו מי שכתב דגם להקל אזלינן בחר הפוסקים דפליגי ארמז"ס, בזמן שהשו"ע הביאו לחומרא וא"כ גם מה שהחירו חז"ל לריצרי נתינת מים לקלי ולמורסן ולא אסרו מדצריהם, להרמז"ס אי"ז אלא צלאו צר גבול, ולדבריו אין לנו רא"י שהחירו ג"כ צטיט וי"ע, [ואע"ג דצתה"ד לכאורה חזינן דלא חשש לשיטת הרמז"ס דהא משמע מדבריו שמסתפק על שלשן וכו' האם הם צני גיבול ואפ"ה נותן ענה לעשותו רכה, מוכח דגם צצר גבול מהני רכה, מ"מ אין לנו רא"י שהפוסקים הביאו החלק הזה צתה"ד וי"ע].

ראויים להאכילם לנחמות, ונראה דהסימן אם הוא צר גבול או לאו הוא אם כשנעשה גוש ואוחזים אותו ציד האם מתפורר או שמחזיק כעיסה, דאם יצא ממנו ריר ונדבק אין סיבה שיפורר גם אין מתאדה ממנו רירו, דמים מתאדים ולא ריר. ז (כה) כ"כ הצ"י צשכ"ד, ואף הט"ז דפליג עליו, היינו דוקא צדעת הראשונים, אבל להרמז"ס וסייעתו גם להט"ז אסרו נתינת מים, ולעיל סימן כ"ג סק"צ צארנו דהמג"א והצית מאיר והמ"צ והחזו"א כולם נקטו דאסור מדצריהם נתינת מים לקמח. (כו) הנה צחזו"א ריש סק"ח כ' על מש"כ המ"צ צשם האחרונים דאסור להטיל מים צטיט דעכ"פ איסורא מיהא איכא, כ' ע"ז וז"ל יש מקום לומר דכשם שהחירו ליתן מים לקמח קלי לכתחלה משום אכילת אדם וכן נותנין מים למורסן משום אכילת צהמה כמו"כ יש להחיר הטלת מים ואם דחיק ליה המקום יש להחיר מטעם זה עכ"ל, והנה החזו"א כפה"נ לשיטתו דאיהו ס"ל צסימן נ"ו וכאן צסימן נ"ח סק"ג דדעת הרמז"ס צלאו צר גבול שאינו אלא מדרבנן שיטה יחידאה היא, ולפי"ז כ' כאן לדמות טיט שהיא צר גבול לקלי ומורסן דהא להראשונים דפליגי ארמז"ס ע"כ ז"ל דס"ל דקלי ומורסן צר גבול הוא כמש"כ האחרונים ו"ל, אבל

השינויים שהותר ללוש בהם בעבה

ח. בסימן שכ"א סט"ו ט"ז הותר לגבל (כז) עבה ע"י שלא יטרוף בכח אלא (כח) ^{הח"ח 234567} בנחת, והיתר זה מצאנו לגבי לגבל שום וחרדל ושחלים שחוקים, וכן מצאנו ^{הח"ח 234567} במ"ב סקס"ח בשם הט"ז לגבי צנון וקשואין הטחונים דק דק, וכן שם לגבי חרוסת בשבת שחל בו פסח ושכח לתת בו יין, עוד הוזכר בחזו"א סוף סק"ח לגבי פירות הכתושים ורוצה לערב שם לימון, וחוץ מכל אלו לא הוזכר, והיה נראה לענ"ד (כט) דהצד השוה שבכולן הוא דהדברים נראים כמוגבלים גם עד שלא נתן לתוכן המשקין היות והם רטובים ונלושים מתמצית לחותן ולכן התירו ע"י שינוי הקל בזה, משא"כ בדברים מסוג אחר (כגון דייסא לתינוק) אין היתר, ועיין במקור ההלכות שהרחבנו הדבר בעזה"י.

מקור ההלכות

(כגון בקמח דסכינא) אי"ז נחשב ללישה דהא אין לישה בתמנית לחותה כד"ה החזו"א והארכנו לעיל סי' כ"ז בראיות ברורות לזה, מ"מ היות וזה נראה כעיסה, הצינו הראשונים דלא יתכן לחייב מה"ת הצא ולש אחרי שזה כעיסה, [מדרבנן ודאי אסרו כדכחנו לעיל סי' כ"ז, אך מה"ת אין כאן איסור], ולפי"ז ודאי לק"מ למה התירו ע"י שינוי קל כזה, גם מיושב כל האופנים המפורשים בפוסקים דמהני ע"י שינוי של לא יטרוף, דכולם יש תמנית לחותן, ולדברינו יוצא חדוש גדול דלא נוכל להתיר ע"י שינוי של לא יטרוף בדייקא וכדומה דהא לזה אין תמנית לחות מקודם הגיבול וחמיר טפי מהני, ואילה"ק על דברינו מדברי החזו"א שציאר דגבי חרדל והדומין לו אין שום עירוב צלי טריפה בכח, ולדברינו מה נריך לזה, די"ל דאם היה מתערב גם צלי טריפה בכח א"כ אין כאן שום שינוי, אולם מהמ"ב שהקשה אין מהני שינוי קל כזה באיסור דאורייתא עיי"ש, ודאי מוכח שלא ס"ל כוותן, אך כאמור כל האופנים שהזכרו במ"ב לגבי טריפה כולן אינן אלא דברים שנלושו בתחלה ע"י תמנית לחותן וי"ע.

ח (כז) מ"ב סקס"ו וסקס"ח ובשעה"ל סקפ"ד. (כח) מ"ב סקנ"ט ובשעה"ל שם דלא כהצ"ח. (כט) הנה המ"ב ציאר שהשינוי בזה שאינו טורף הוא משום שהדרך הגיבול בשום ושחלים וחרדל הוא לטרוף בכח וכאן הוא מערב בנחת, ובחזו"א כתב דהטבע בדברים אלו הוא שאם אין טורפין בכח אי"ז מתערב ולהכי אין כאן שום לישה צלי טריפה בכח, ולא הצנתי לפי דבריהם אטו בחרוסת הדרך לטרוף בכח ואטו צלי זה אינו מתערב, וכמו"כ קשה על פירות כתושות כגון בננות אטו צלי כח זה לא יתערב, וכן צנון וקשואין אטו צלי טריפה זה לא יתערב, ועיין עוד צצה"ל שתמה מאד איך התירו חז"ל גיבול דאורייתא ע"י שינוי קל כזה (מיהו להחזו"א מיושב), והנה לעיל סי' כ' סק"ב הארכנו להוכיח מהרבה ראשונים דלישת החרדל אינה אלא מדבריהם (והא דאיתא בירושלמי הנותן משקין לשום כתוש חייב משום לש, אי"ז אלא מדרבנן וכבר הוזכרה סברה זאת בחזו"א סק"ד), והטעם נראה פשוט לכאורה דמאחר והשום הכתוש נראה ממש נלוש דהא יש לו הרבה תמנית מעצמו, אע"ג דעלם הריסוק

ט. והשינוי הוא שיזהר שלא יטרוף בכח בכף אבל אם מערב בנחת בכף מותר (ל) לדעת המחבר, ולהרמ"א לא התירו בעבה לערב בנחת בכף (לא) אלא (לב) ביד, [או שינענע הכלי עצמו, מ"ב סקס"ג], ואם מערב ביד בכח עד שמתערב שפיר לכאורה היה נראה (לג) דשרי, אמנם מדברי המ"ב (לד) נראה דאסור לכו"ע אף להמחבר, ואם (לה) לובש גמי על ידו או שפופרת של מתכת על אצבעו וטורף בכח (לו) אסור דהוי ככף, וכ"ז (לז) הוא אפי' אם לא נתן המשקה מע"ש, והיינו לדעת ר"ה פ' כריבר"י, אבל לדידן (לח) דנהגין להחמיר בנתינת המים אין ההיתר כלל אא"כ נתן משקין מע"ש, ומ"מ (לט) אם נתן משקין מע"ש מותר לערב אף בכף בנחת.

י. ויש להסתפק (מ) אם מותר לטרוף בכח בכלי שאין הדרך לערב עמו בחול. יא. עוד שינוי מוזכר בגמ' ובפוסקים לגבי עבה והיינו (מא) מעט מעט, כלומר

מקור ההלכות

פ' (ל) כ"מ צמ"צ סקנ"ט וזעיקר צסק"צ. (לא) כ"מ צמ"צ סקס"ב. ועי' חזו"א (סק"ה ד"ה שו"ע) שלמד דמש"כ הא"י (הציאו הרמ"א) דלא יערב בנחת צכף א"י אלא חומרא בעלמא גזירה דלמא יטרוף צכף צכח. (לב) מש"כ ביד אע"ג דצאו"י איתא באלבועו לאו דוקא הוא ובידו נמי שרי כ"כ החזו"א סוף סק"ח, וצאמת שהרמ"א בעצמו שכתב צסק"ז לגבי גיבול רכה "באלבועו", הוא בעצמו שורה קודם לגבי עבה כתב "ביד", ש"מ דאחד הוא, וע"ע מש"כ צסי' ט' סק"ג. (לג) דהא ברש"י ק"מ משמע דביד מתערב שפיר ואפ"ה התירו והיינו משום דמאכל חמורים הוא כלומר שא"י דרך כבוד אף שהחולאה יולאת כרגיל וכן משמע בחזו"א סוף סק"ה ד"ה שו"ע וצקוף סק"ח ד"ה הא וזוה בארתי לעיל בסימן ז' בעזה"י שזהו כוונת הגר"א לצאר השו"ע דכוונתו דכ"ז שאינו טורף צכח וגם צכף מותר, והרמ"א פליג ואסר צכף בנחת, אבל על יד צכח לא דבר רמ"א ואכתי שרי, אולם מהמ"ב חזין דלא ס"ל הכי מהא דנדחק בפירוש הביאור הגר"א בשעה"ל סקע"ה, וכן צמ"צ

סקנ"ט לא נראה הכי. (לד) בארתי צסק"ג. (לה) חזו"א סוף סק"ח. (לו) מאחר ואין כאן חסרון באיכות, וגם א"י מאכל חמורים. (לז) מחבר סט"ז. (לח) שם. (לט) כ"פ המ"ב סקס"ב, אולם מהצ"ל שם נראה דאין חילוק ואף אם נתן מע"ש אסור בכלי בנחת וכ"מ דעת החזו"א סק"ה ד"ה שו"ע ועי' מש"כ סוף סי' ס'. י (מ) די"ל דמאחר ואין דרכו בחול הו"ל כיד דמותר, א"ד ביד שאני דמאכל חמורים הוא ונחשב לשינוי גדול, ומהא דאסר החזו"א ללבוש גמי או מתכות, אין ראוי די"ל דאם לובש על ידו הר"י בטל לידו והו"ל שני המעלות גם שא"י מאכל חמורים וגם שטורף צכח ולהכי אסור משא"כ צוה, [ועי' צספר אולרות השבת עמוד קט"ו שהביא מהמנח"י שהתיר צרכה בשינוי בגיבול ע"י שיערב בכלי שאין רגיל צו בחול וצ"ע]. יא (מא) שכ"א סי"ד, והנה האגר"מ בח"ד סי' ע"ד הביא מהערה"ש (סעיף כ') דלריך להחמיר בשינוי דמעט מעט גם לשנות בנתינת מים ולהפוך הסדר, ומשמע מהאגר"מ דלמד דהיינו אף להפוסקים כריבר"י דהחיוצ הוא בגבול עי"ש ועי"ש שכתב

(מב) ששופכין מים על כמות קטנה של קלי ומגבלים והשינוי הוא מאחר ובקלי (שע"ז הוזכר זה השינוי) הדרך לגבל בכמות גדולה, אם מגבל בשעור קטן (מג) נחשב לשינוי (כ"כ הרמב"ן), ודברים אלו (מד) משתנים לפי המקומות והזמנים, וצריך לדקדק למעשה אם אין דרכו אלא במרובה.

יב. וכ"ז שבארנו שמהני מעט מעט גם בקמח (אם אין דרכו אלא במרובה) אי"ז אלא לשיטת רודה"פ, אבל לשיטת הרמב"ם (מה) אין היתר מעט מעט אלא

אוצר החכמה

מקור ההלכות

מעט מעט אלא כלאחר יד, אולם כבר תמה עליי הנה"ל ודחה דבריו, האג"ט ר"ל דלא מהני מעט מעט אלא בקלי והטעם דע"י שקלו את הקמח נהפך דינו מגידולי קרקע ונעשה לאו ג"ק ועפ"ז ביאר הגמ' עיי"ש וסברותיו דחוקים מאד לכאורה, גם מה שחלה בלאו ג"ק ז"ע דלעיל סעיף ג' כחצנו דיש לישה אף שלא בגידולי קרקע עיי"ש, הנה"ל ר"ל דההיתר בקלי הוא מאחר וזה כבר קלוי הו"ל הלישה רק חיקון אוכל בעלמא ולא שם לישה עלה עיי"ש, מיהו מהרמב"ן חזינן דלא למד כן מהא דמחפש טעמים למה במורסן לא מהני מעט מעט ולהמ"ב פשוט הוא דהא מורסן אי"ז כלוי וראוי לאכילה, וכבר הקשה כן החזו"א, עוד כתב הנה"ל דההיתר הוא מאחר ועושה מעט סמוך לסעודה דרך אכילה בכך ולהכי שרי (ובספר תהל"ד הוסיף עוד דכל שהוא סמוך לסעודה אף אם מגבל הרבה נחשב למעט מעט), והנה לעיל סימן י"ג כתבתי מה שלא הצנתי בזה, אך בר מן דין הלל ברמב"ן מצואר שההיתר הוא משום שינוי הואיל ואין דרכו אלא במרובה, ולא משום דרך הוא דרך אכילתו, אולם החזו"א בארו כפשוטו דקלי אין דרכו לטרוח בשבילו לעשותו מעט מאחר והוא כבר קלוי (וה"ה כל דבר שהדרך לגבול דוקא במרובה שרי) ולהכי הותר משום שינוי. (מד) חזו"א סק"א. יב (מה) פכ"א הל"ג.

וטוב להחמיר, ובאמת האגר"מ תמה מנ"ל להערוך השולחן חדוש זה, והאמת שהערוך השולחן לא דבר לפי ריצר"י אלא להפוסקים כרבי, דבסעיף כ"ג כ' הערוך השולחן דגם לרבי מהני שינוי מעט מעט בעצה אם יהפוך הסדר בנתינת המים עיי"ש, אולם באמת שזה פלא גדול וכבר כתבנו מזה לקמן סקמ"ט עיי"ש, ועי' מש"כ סקע"ג. וע"ע בספר מלבושי יו"ט שלמד בדעת הרמב"ם שאין היתר מעט מעט נאמר על עצה אלא על רכה, אך כבר דחאה הא"ר בשתי ידיים, ועמ"ש"כ בעזה"י בסי' י"ע. (מב) ואין הכוונה ששופכין מים במדה הרגילה ומשם נוטלין מעט ומגבלין [וזהו ודאי שינוי גדול] דברמב"ן מצואר שהשינוי הוא הואיל ואין "דרכו" אלא במרובה כלומר שדרך הקלי להתגבל רק במרובה, כך דיין החזו"א בריש סי' נ"ח (ופלא על האג"ט שנסתפק בזה ולא דייק מהרמב"ן). (מג) הנה בטעם למה מהני בשינוי מועט כזה לגבל עצה, וכן מהו הביאור מעט מעט, יש בזה מצוה גדולה באחרונים ז"ל [והארכנו בזה לעיל סי' י"ג] דהא להראשונים דפליגי ארמב"ם ע"כ ז"ל דקלי נחשב לבר גבול כמש"כ הפמ"ג והאחרונים (או להחזו"א שהצנתי לעיל סקכ"ב עכ"פ מוכח דמהני מעט מעט בדאורייתא) ותימה אמאי, ועי' נשמת אדם שר"ל דהא דאמרינן ע"י ע"י אין הכוונה כלל

בקלי שאינו בר גבול אבל בקמח עבה אין (מו) היתר של מעט מעט, וכ"פ (מז) השו"ע, ולכאורה (מח) יש להחמיר כהרמב"ם, ולדידן דנהגין להחמיר כרבי אין ההיתר כלל של מעט מעט בעבה (מט) אם לא נתן מים מע"ש, ואם נתן (נ) מותר ע"י שינוי של מעט מעט ע"פ הדרכים שבארנו.

יג(1). ודע דכל ההיתר של מעט מעט אינו אלא במאכל אדם (נא) אבל במאכל בהמה לא הותר.

יג(2). עוד שינוי נאמר בעבה (נב) גבי מאכל בהמה, וה"ה דמהני (נג) גם גבי מאכל אדם, והיינו שתי וערב וניעור מכלי לכלי, כלומר שנוטל הכף שרגיל (נד) לערב עמו בחול ומערב שתי ומוציא הכף (נה) ואח"כ מוליך הכף ערב וכך (נו) אפי' מאה פעמים ובלבד שיוציא הכף בין כל אחד ואחד, וזה מותר אפי' שם

מקור ההלכות

רבי לא מהני ע"י השינוי של חומץ באחרונה וכ"פ המג"א והמ"ב, [ע"י לקמן סקע"ג שיישצנו דעת הערה"ש]. (ג) שם. יג(1) (נא) זה"ל שכ"ד ללא כהמג"א. יג(2) (נב) צסימן שכ"ד ס"ג. (ג) אגרות משה ח"ד סי' ע"ד (וע"י מש"כ לעיל סי' ל'), וכ"מ בחזו"א סק"ח ד"ה כשכותשין. (גד) אגר"מ שם, והכי איתא ברמב"ם ובשו"ע ומוליך זו התרווד או המקל, והיינו במאכל בהמה שזהו דרכו, וא"כ הה"ג גבי מאכל אדם יכול לערב בכפית רגילה. (נה) כך מצד החזו"א סק"ו דאל"כ הרי מסבב התרווד ובר"מ ובשו"ע איתא ובלבד שלא יסבב התרווד, ולבסוף כ' החזו"א ואפשר לחזור מאמצעיתו, כלומר דאם מחזיר בקו ישר לאמצע ומשם עושה ערב אי"ו מסבב ושרי, [ובסוף סק"ח הכריע הדבר דלריך להוציא בכל פעם], וע"י אגר"מ שם שכתב שאם יזהר לא לסובב יש להקל, מיהו יתכן שהגר"מ דבר אם עושה רק פ"א שתי ופ"א ערב דאז שייך ליזהר אבל בהרבה פעמים שתי וערב אין להקל. (נו) כך מצדדים הצ"י והצ"ח והצה"ל והחזו"א וכ"פ

(מו) מ"צ שכ"א סקע"ג בשם המג"א. (מז) שכ"א סי"ד. (מח) דבאמת לא מנאחי מפורש מי שיפסוק לקולא כרוז הפוסקים דפליגי ארמב"ם, והשו"ע הביאו גם הרמ"א לא הזכיר שום חולק ע"ז, ואף אם נימא דעל החלק שהרמב"ם אסר רכה בקמח ע"ז הרמ"א צקוף סט"ז צא לחלוק כדנבאר להלן בעזה"י, מ"מ על החלק של עצה לא פליג בהדיא, [דבאמת אין שייכות בין חומרת הרמב"ם בעצה לבין רכה דהחומרא ברכה בקמח צא מחוך גירסת הר"מ שמחלק בין שמית לקלי וע"ז הרמ"א פליג, אבל על החומרא בקמח עצה אין רא"י שחולק]. (מט) מ"צ סקס"ד, והנה הערוך השולחן בסעיף כ"ג כתב דגם לרבי אם ישנה בעצה נחנינת המים שיתן חומץ באחרונה מהני יחד עם שינוי של מעט מעט, וזהו נע"ג דהא בגמ' מבואר דרק לריב"ז מהני מעט מעט בעצה, והשינוי של נותן שמית תחלה לא מהני לרבי אלא ברכה, דקאמר ושון שבושין והיינו לרבי וקאמר דמיירי ברכה וה"מ דמשני שיתן חומץ באחרונה, משמע דבעצה דע"ז מיירי הרישא ואסר

הרבה (נז) וא"צ בזה מעט מעט], ואם (נח) רוצה אח"כ שיתערב טפי יכול לנער האוכל (נט) מכלי זה לתוך כלי אחר, וכתב האגר"מ (ס) דלא הותר לנער לכלי אחר אלא פעם אחת ולא יותר.

יד. והנה האי היתר של שו"ע דמהני אפי' בעבה הנה לדעת רוה"פ מהני אף בבר גבול (סא) כגון קמח וכיוצ"ב, אולם לדעת הרמב"ם לא הוזכר היתר זה אלא במורסן דאינו אלא מדבריהם מאחר דאינו בר גבול (סב) אבל בקמח אין ההיתר וכבר כתבנו (סג) דלכאורה טוב להחמיר כדעת הרמב"ם, ולדידן דנוהגין להחמיר כרבי (סד) כל ההיתר הוא דוקא אם נתן המשקין מע"ש.

החמיר

השינויים שהותר ללוש בהן ברכה

החמיר

טו. אם בא לגבל (סה) קמח מצה עם מים בשבת ולעשותו רכה ועדיין לא נתן משקין מע"ש (סה*) מותר, ובלבד שישנה בשעת נתינת המים, כגון אם הדרך בחול לתת המים ואח"כ הקמח בשבת שיתן הקמח ואח"כ המים, [וכתב החזו"א (סו) דצריך ליהדר שיתן המים בב"א עד שתיעשה רכה דאל"ה הו"ל בתחלה עבה ולדעת רבי אסור, (וגם להפוסקים כריבר"י צריך להקפיד ע"ז אם סומך על הפוסקים דס"ל דא"צ לשנות גם בגיבול אם כבר שינה בנתינת המים)], ואם הדרך בחול לתת

מקור ההלכות

האגר"מ שס. (נז) פשוט, ומוכח מלשון הרמב"ם והשו"ע דהא מותר לגבל אפי' להרצה צהמות עי' מש"כ סי' ל"ג. (נח) עמש"כ לעיל סי' כ"ט. (נט) כ"כ הרי"ף והרמב"ם ורש"י שצרי"ף, ורמב"ן צמלחמות וצחידושיו והרשב"א והמאירי וכ"מ צתוס' קנ"ו א' וכ"פ השו"ע, וכ"ז הוא דלא כהגה' מיימוניות פכ"א צסס קה"ת דלא הותר מכלי לכלי אלא הכלי עצמו, ועמש"כ צסימן ל"א. (ס) ח"ד סי' ע"ד, וטעמו דהא צגמ' הלשון מנערו לכלי, משמע רק פ"א, וצשו"ע איחא מכלי אל כלי כדי שיתערב כלומר אחר שערב צכלי שו"ע ינערו מכלי זה לכלי אחד, אולם צרמב"ם

איחא מנערו מכלי לכלי "עד" שיתערב, משמע אפי' הרצה פעמים, ומ"מ סיים ויש להחמיר. יד (סא) דהא לדעתם ז"ל דמורסן צר גבול הוא כמש"כ התוס' י"ח א' ושאר ראשונים. (סב) וכ"מ מלשון הרמב"ם פכ"א הל"ג המורסן אע"פ שאינו ראוי לגיבול כו' עיי"ש. (סג) לעיל סקמ"ח. (סד) מחבר שכ"ד ס"ג. פ"ו (סה) ט"ז סקי"א דקמח מנה דינו כשתיחא. (סה*) כיון דרכה אינה אלא מדצריהם כדמשמע מרש"י קנ"ו א' וצתה"ד סי' נ"ג וכן נקטו כל הפוסקים ז"ל, והטעם שאי"ז אלא מדצריהם צארנו צעוה"י צמקו"ה לקמן סקפ"א עיי"ש. (סו) סקמ"ח.

קמח בתחלה, בשבת (סז) שיהפוך, ואם אין ידוע מה דרכו בחול י"א (סח) שאין עצה לשנות בנתינת מים, וי"א (סט) דיתן המשקין באחרונה והו"ל שינוי בזה, וסיים המ"ב (ע) ע"ז וטוב להחמיר שלא לערב בכף רק מנענע הכלי עד שיתערב. ^{הנהגת} מ"ז. אף אם שינה והפך הסדר בנתינת המים מ"מ י"א (עא) שצריך ג"כ לשנות בגיבול כלומר שיערב בידו ולא בכלי נכתב האגר"מ (עב) דה"ה דמהני שיערב

הנהגת
הנהגת

מקור ההלכות

או שיערב צלצעו, ולכאורה אם מנער הכלי ענמו צרכה אין כאן שום שינוי צאיכות אלא שינוי מביוס חול, וע"כ דס"ל להמה"ד דלא צעין שינוי צאיכות אלא שינה קצת מבחול, וא"כ ה"ה אם הופך הסכין וכדומה, וכע"ז שמעתי בשם אמו"ר הגריש"א שליט"א שלדעתו יתן הדייסקה לכלי (ולא לבקבוק) ושם ישנה הסדר ויערב בכלי כדרכו ואח"כ יחזיר לבקבוק, וטעמו נראה דמאחר ולגבי עותן איתא בשכ"א ס"ז דמהני אם משנה מקום עחינתו אע"ג שכאן שאני דלכאורה גבי לשה אין כ"כ נפק"מ צאיזה מקום מערב ואין שינוי צאיכות מ"מ כבר כתבנו דא"צ שינוי צאיכות ודי צעינו מבחול, עוד ראיתי בספר אולרות שכתב משמו דינענע הבקבוק ביד שמאל, וג"ז נחא דמהני, [והנה הב"י דייק מהמה"ד מהא דהחיר בכלי ענמו משמע דלערב צקף בנחת אסור וחלק עליו בזה והרמ"א פסק כוותיה דהמה"ד, אולם כ"ז הוא לגבי עצה דמדלל החיר הטה"ד לערב צקף בנחת משמע דס"ל דא"צ שינוי המתיר משום דצעין גם שינוי צאיכות וגם שינוי צאורה, משא"כ גבי רכה זה פשוט למה לא כתב שיערב צקף משום דצקף בנחת צאמת אי"ז שום שינוי, אבל צאמת גם ניעור הכלי אי"ז שינוי צאיכות אלא צאורה, וא"כ אין חילוק בין אם מנענע הכלי ובין אם מערב צקף שאין רגיל בו בחול, ועי' ספר אולרות שכתב עמוד קסו בשם המנח"י שכתב ורק שלא יערב צכת וזה דלא כדבריו וצ"ע.

(סז) רמ"א סט"ז. (סח) ט"ז סקי"א וכן הסכים החזו"א סק"ה. (סט) תה"ד א"ר וח"י. (ע) סקי"א, [ולהחזו"א שהצאתי בסקס"ח יש להסתפק אם מהני שינה בשעת גיבול, דהנה צקף צכת צפשיטות דלרבי לא מהני צרכה שינוי בגיבול, אולם צקף נראה שנסתפק בזה ולמעשה מקיל שם במאכל צהמה אם אין ידוע מה לשנות בנתינת המים שינה שו"ע בגיבול, ויחכן דלא חשש כולי האי לדעת רבי וצ"ע ועמ"ש"כ בעזה"י צקי" כ"ו]. מ"ז (עא) תה"ד קי" נ"ג ורמ"א שכ"א סט"ז. (עב) הנה צה"ד סוף קי" נ"ג איתא שיערב או בכלי ענמו או צלצעו, והנה שינוי צלצעו כלומר בידו הא מצואר צגמ' ק"מ דהוה מאכל חמורים, וכן שינוי של כלי ענמו מצואר שם (לגבי עצה) דהוה שינוי צאיכות דלא מיערב שפיר, וא"כ לכאורה צריך רא"י לשינויים אחרים, דלכאורה מטותן אין רא"י דהתם יש נפק"מ צאיכות אם עותן צקחא דסקינא משא"כ הכא, איצרא דלק"מ וודאי יש לסמוך על האגר"מ, דצאמת הטה"ד כתב שיערב בכלי ענמו או צלצעו בין בעצה בין צרכה, ולכאורה התינו בעצה הוה שינוי גדול צאיכות אם ינער הכלי דודאי לנער עיסה עצה אי"ז מתערב שפיר כלל [וזה צאמת הטה"ד למד פשט צגמ' בין ציד בין בכלי], אבל הטה"ד המציא מענמו דגם צרכה צעין שינוי מועט צגבול לריצ"י ולא די צעינו של נתינת חומץ באחרונה וכתב שיערב הכלי ענמו

בידית הכף או בידית המזלג עיי"ש], וי"א (עג) דדי בשינוי שהפך הסדר בנתינת מים וא"צ תו לשנות בגיבול.

מקור ההלכות

אסור לתת מים בשבת וכדכתב המ"צ סקס"ו עיי"ש, וע"ז כתב הרמ"א ואם נותן האוכל תחלה ואח"כ החומץ או היין ומערבם באלצטו שרי דהוי שינוי כמו בשתיית דלעיל וכן נוהגין להחיר ע"י שינוי עכ"ל והנה לא יתכן להעמיד דברי רמ"א על עצה וכוונתו לנאת דעת רבי, דהא מצואר בגמ' דלרבי אסור לגבל עצה בשבת אלא"כ נתן מים מע"ש ואיך החיר הרמ"א לתת מים בשבת ע"י שינוי זוטא זו דבגמ' מצואר דשינוי זה מהני רק ברכה לרבי, וכן הקשה הט"ז סקי"ב, ולהכי בארו דבריו המג"א והא"ר והמ"צ דכוונת הרמ"א על רכה וצוה ודאי מהני שינוי זה אלא דהרמ"א מנריך שינוי גם בגיבול משום הטה"ד הג"ל, ולכאורה אין הדעת נוחה צוה חדא דהרמ"א עובר לדבר על רכה צלי להזכיר שום רמז בזמן שהמחבר דבר על עצה, ומש"כ המג"א דהרמ"א רמזו במש"כ כמו בשתיית דלעיל, לכאורה זה דוחק, עוד ק"ל צמה שקיים הרמ"א וכן נוהגין להחיר ע"י שינוי, ולכאורה הרמ"א אומר כאן חומרא גדולה וכותב ע"ז וכן נוהגין להחיר אמתמה, גם ז"ע אמאי הרמ"א לא הגיה על דברי המחבר בסי"ד גבי שתיית רכה דליצעי חרי שינויים, ולכן נראה לענ"ד דהרמ"א מיירי בעצה ומעולם רמ"א לא פסק את חומרת הטה"ד, הרמ"א בא כאן להכריע בין השיטות ודעתו היא דמאחר ומעיקר הדין קיי"ל כריצר"י וכל הענין להחמיר כרזי אי"ז אלא מנהג להכי הכריע דהמנהג הוא להחמיר לשנות בעצה גם בנתינת מים אך שינוי זוטא, שלרבי עצמו לא מהני שינוי זה אלא ברכה וע"פ המנהג מהני שינוי זה גם בעצה, [וכע"ז] כחצתי לעיל סימן י"ח] ולפי"ז הכל א"ש על נכון ודאי

(עג) חזו"א סק"ה, והנה צה"ד איתא להדיא לגבי שלש"ן ושאר מיני טיבולים דצרכה בעינן חרי שינויים גם בנתינת המים וגם בגיבול כדי לנאת גם שיטת רבי וגם ריצר"י כלומר דלדידן דקיי"ל כריצר"י לא די בשינוי בנתינת מים אלא בעינן עוד שינוי בגיבול, עכ"ד ז"ל, ולכאורה דבריו נע"ג דהא מצואר בדף קנ"ו דצרכה סגי בשינוי בנתינת המים ונהי דהגמ' מיירי לרבי משמע להדיא שם דגם לריצר"י מהני שינוי זה וכן הקשה בחזו"א, גם בכל הראשונים דפסקו כריצר"י העתיקו השינוי לגבי קלי ושתיית רכה שיטתה בשעת נתינת המים וכבר הרגיש צוה האג"ט ועיי"ש מה שיישצ צוה ע"פ דרכו, עוד ז"ע דהנה צמ"צ סקנ"ז דמיירי על קמח מנה משמע שם מדבריו דלא בעינן שינוי בגיבול אם כבר שינה בנתינת המים עיי"ש הרי שלא פסק כהרמ"א דבעינן שינוי גם בגיבול, ואילו בסקס"ח לגבי חרי"ן שעושין אותו בשבת רכה כתב שיטתה גם בנתינה וגם בגיבול, והוה פלא, והנה לעיל סימן ט' ס"ק י"א כתבנו ישב נכון ע"ז דהמ"צ לשיטתו דקלי אין גיבולו אסור מה"ת מאחר שהוא ראוי לאכילה קודם לישתו, וא"כ לק"מ דהטה"ד והרמ"א מדברים בדברים שאינם ראויים לאכילה קודם הלישה וא"כ גיבולן חמיר ולהכי בעינן חרי שינויים, משא"כ הגמ' מיירי על קלי וכן המ"צ בסקנ"ז מיירי על קמח מנה דראוי קודם הלישה ולהכי קיל טפי ואף לריצר"י די בשינוי של נתינת המים, אולם כבר הערנו לעיל סקמ"ג דצמ"צ מצואר דלא כהמ"צ וא"כ נשארו ללא מענה פשט צמ"א, עוד ק"ל דהנה הרמ"א הזה קאי אשו"ע סט"ו ט"ז דמיירי בחרדל עצה, ולהכי מסיים המחבר דלהפוסקים כרבי

יז. ולדעת הרמב"ם (עד) כל ההיתר ברכה הנ"ל לא הוזכר אלא בשתייתא שהוא טחינתו גסה וגם לאו בר גבול הוא, אבל בקלי שהוא דבר שטחינתו דומה לקמח אף דלאו בר גבול הוא לא התירו (עה) ברכה ע"י שינוי מועט כזה, וכ"ש בקמח, אמנם לשארי פוסקים (עו) אין חילוק ואף בקמח התירו ברכה ע"י שינוי הנ"ל, ונראה (עז) דיש להקל כוותייהו עכ"פ בלאו בר גבול.

1234567

מקור ההלכות

והרי"ף דס"ל כהרמב"ם בפ"ד דצינה דלאו בר גבול קיל, אכתי אין הכרח דיגרסו כהרמב"ם ומה גם דהא רש"י הוא ראש הגורסים דלא כהרמב"ם, והיינו משום דאף אם הגמ' מיירי בשתייתא דלאו בר גבול הוא מ"מ יתכן דהה"נ בצר גבול הותר ברכה ע"י שינוי מועט כזה, והא דהזכירו שתייתא, הוא משום דצרישא בעצה אסרו לרבי, עמה ברכה החירו, אך ה"ה בקמח גם היו מחירין, [זהו להחזו"א וסייעתו שהצאתי לעיל סקמ"ג, אבל להמ"צ שקלי הוא היתר מיוחד מותר עכ"פ בקלי, ע"י שעה"צ שכ"א סקמ"ג], ועכ"פ נשאר לאו בר גבול אף שטחינתו דומה לקמח ודאי מותר לגירסת רש"י, וא"כ אין לנו חצר לחומרת הרמב"ם ז"ל לגבי קלי רכה, ואם נימא דהרמ"א בסט"ז מיירי ברכה כדעת המג"א הא"ר והמ"צ א"כ הרמ"א כבר הכריע שא"צ לחוש להרמב"ם צהא, דהא חרדל שום ושחליים יתכן דבני גיבול הן (דהא הבה"ל ד"ה יכול הסתפק בזה) וע"ז אומר הרמ"א דמותר ברכה ע"י שינוי המועט הזה, אך גם אם נימא כמש"כ בסקע"ג דהרמ"א לא מיירי ברכה אלא בעצה, מ"מ מאחר ורוה"פ פליגי על הרמב"ם בכגון דא נימא דדרבנן שומעים להקל, צפרט בקלי כלומר כל דבר שאינו בר גבול אף שטחינתו דקה בזה ודאי מסתברא להקל, דהרמב"ם הוא ממש יחיד בזה, וע"י מ"צ סקמ"ח שהציא היתר זה של רכה לגבי חריין שמתמא טחינתו דקה, [אלא שמהמ"צ אין כ"כ ראי' דהא איהו לומד פשט ברמ"א דאיירי ברכה, וא"כ

שדברי רמ"א הם המשך לדברי המחבר, ומש"כ כמו בשתייתא דלעיל כוונתו כמו דחזינן התם דהוא שינוי בזה ברכה עכ"פ, ה"נ נימא דהוי שינוי לגבי עצה לשנות מעט בנתינה, וזהו מש"כ וכן נוהגין להתיר ע"י שינוי כלומר ואין חוששין לדעת רבי לאסור לגמרי נתינת מים בעצה אלא מחירין ע"י שינוי זה, וזהו ג"כ מש"כ הרמ"א בס"י שכ"ד ס"ג על מורסן עצה כתב ע"ז רמ"א עיין לעיל כיצד נוהגין, וכוונתו דיש עצה גם על עצה, [וע"י בט"ז סק"י צ שהדברים רמוזים בתוך דבריו, אלא דכפה"נ לא ניחא ליה ללמוד כך פשט ברמ"א עיי"ש ה], וכמדומה שגם החזו"א כך למד פשט ברמ"א דכתב וז"ל ברמ"א ואם נותן האוכל תחלה כו' במ"צ בשם אחרונים דאיירי ברכה, ולמש"כ לעיל א"צ ברכה שינוי בגיבול עכ"ל משמע שהערה היא על האחרונים ולא על הרמ"א, וע"י ט"ז שהציא מנהג כזה שהתירו בעצה ע"י שינוי של נתינת חומץ באחרונה יחד עם שינוי בגיבול אלא שהט"ז לא ניחא ליה בזה כ"כ, והנה כבר מצאנו בערוך השולחן שכתב דבעצה ישנה בנתינת המים וגם בגיבול מעט מעט, וכתב עלה האגר"מ ולא ידוע מנ"ל עמש"כ לעיל סקמ"א וסקמ"ט, אולם השתא חזינן דכוונתו להרמ"א וצ"ע. יז (עד) פכ"א הל"ג ופסקו השו"ע שכ"א סי"ד. (עה) מ"צ סקנ"ד. (עו) שעה"צ סקמ"ג. (עז) לרוה"פ דפליגי ארמב"ם וס"ל דלאו בר גבול חמיר טפי, לא יתכן להקל בשתייתא ולהחמיר בקמח דהא לאו בר גבול חמיר טפי, וגם לרש"י

בגדר עבה ורכה

יח. ומהו עבה ומהו רכה, עבה (עח) היינו אם הוא ראוי לאכילה וללועסו, וא"צ שיהיה דוקא קשה כעיסה אלא כיון שאינו נשפך הוה עבה, ורכה היינו שיוצא מגדר זה ונעשה ראוי לשתייה כלומר שנשפך, אבל אם הוא כ"כ רכה עד שאין

מקור ההלכות

בוחשין, לא הבנתי הקושיה דודאי צאינו ראוי לשתייה אי"ו בחישה, [אגב, דברי התוס' שם ז"ע דכתבו דהכי דייקין התם (בשבת) ובאמת אין כזה גמ' בשבת, ול"ע], וכמדומה שכ"ז אינו שווה לראיה מצרכות שם ומהי"ת לחלק בין ההיא דצרכות לשבת, [ומש"כ הרמב"ם בה"ז קמח ולא קאמר מחצותה שלא הציאה שלישי, לכאורה לא ראה הר"מ שום צורך לכתוב ממה עשוי השתייה, משא"כ בשבת שזהו נפק"מ להלכה, ופשוט לכאורה], והנה אף דאכתי אין ראוי מוכרחת דתיכף אם אי"ו ראוי לשתייה נחשב לעבה לגבי שבת דיתכן לומר דהגמ' מיירי על שתי סוגי שתיית אחד שהוא עבה עד שהוא קשה והשני שהוא רכה שראוי לשתייה, ועל מה שביניתיים לא מיירי, מ"מ אי"ו מסתבר כלל דהא בשבת ברייתא אחת היא אין גובלין כלומר בעבה ושון שבוחשין, משמע דתיכף שיצא מגדר גובלין נכנס לגדר בוחשין, ובוחשין כבר מבואר בצרכות דהיינו שראוי לשתייה, והנה אף אם נימא דאי"ו ראוי מוכרחת ויתכן דאף אם אי"ו ראוי לשתייה מ"מ לא חשיב לעבה עד שיהא קשה, מ"מ זה נראה ברור דאם זה ראוי לשתייה נחשב לרכה ובעי שינוי ואי"ו נחשב למים בעלמא, [וע"ע לעיל סי' ט"ז שהבאנו עוד ראיות לזה], ומכאן נלמוד דמש"כ בחזו"א סק"ט וז"ל נראה דרכה היינו דנשפך ונרוק אבל אכתי הן גוש ולא נוזל אבל אם המים מרובים והן רק כמים עכורין אינו כלל בשם לש, עכ"ל, אין כוונתו דאם זה ראוי לשתייה אי"ו כלל בשם לש דזה לא יתכן לכאורה מההיא דצרכות וכמש"כ, וכוונתו אם

הרמ"א כבר הכריע דשרי צרכה בשאר דברים]. יח (עח) הנה בצרכות ל"מ א' מבואר דהאי ושון שבוחשין את השתייה בשבת קנ"ו א' דמוקמינן לה צרכה ולהכי מותר ע"י שינוי מועט, מבואר בצרכות דהיינו שראוי לשתייה ועושין אותו לרפואה, והסוג השני העבה היינו שראוי לאכילה, והכי איתא ברמב"ם פ"ג מהלכות צרכות וצו"ע סימן ר"ח דעבה היינו שראוי לאכילה וללועסו ורכה היינו שראוי לשתייה ומבואר במ"ז שם בשם האחרונים דאין העיקר הוא אם ראוי ללועסו, העיקר הוא אם ראוי לאכילה או לשתייה (גם מבואר בראשונים שם דאין העיקר אי לרפואה עבדין לה אלא אם ראוי לשתייה כדבארנו בעזה"י צסי' ט"ז), וא"כ גבי שבת גמי אם ראוי לשתייה הוה רכה, ואם א"א לשותתו הוה עבה וא"ע"ג דאי"ו עבה כ"כ שאפשר לרדדו אלא אף אם הוא רך עד שא"א לרדדו אלא נדבק מ"מ נחשב לעבה מאחר דאין ראוי לשתייה, [וכבר מלאנו עבה שנשפך צנור דף נ' א' עיי"ש] ומש"כ הרמב"ם הכא בהלכות שבת "קשה" וכן צו"ע, לאו דוקא הוא אלא כל שאינו רכה נחשב לקשה, והנה ראיתי בשביתת שבת שדייק מהה"ד שכתב לעשות השלשן רכה, והבין השביתת שבת דלא יתכן שעושין המיני טיבולין רכה עד שראוי לשתייה, ולכאורה אי"ו דיוק כלל דודאי יתכן שהטיבולין רכים כשתי ומטבילין בהן הפת, ומה שהקשה השביתת השבת מדברי התוס' צרכות ל"מ א' דהדיוק מדקתני בוחשין משמע דאיירי צרכה והקשה אמאי בעבה שאינו קשה לא שייך לשון

אוצר החכמה

הגרגירים נדבקו זל"ז אלא מעורבים בתוך המים והיו כמים עכורין זה אין שייך כלל ללישה וא"צ לזה שום שינוי.

א"ח 1234567

יט. עיסה שהיא רכה ורוצה להוסיף קצת קמח לעשות עבה פשיטא דאסור דהא (עט) השתא עושהו עיסה, ואם היא כבר עבה ורוצה להוסיף קמח לעבותה יותר, ג"כ נראה דאסור דהא תיפול דהופך הקמח החדש לעיסה ואסור, ואם היא עבה ורוצה להוסיף מים (פ) מותר, ואין אומרים דהופך המים לעיסה (פא) דאין האיסור להפוך מים לעיסה, האיסור הוא להפוך קמח לעיסה, ונראה דאף אם אחרי הוספת המים תישאר עבה ג"כ מותר להוסיף מים, דהא (פב) אין לישה אחר לישה.

לשפר עיסות

5224567

כ. עיסה שנילושה כבר ועתה רוצה לשפרה וללוש בידיו יותר (פג) מותר, דאין לישה אחר לישה, ואפי' להוסיף מים ולשפרה (פד) מותר, ואם העיסה נלושה אך לא לגמרי כלומר שאפשר לאכלה כך אך אי"ז מושלם, אם מותר לגמור לישתו, להחזו"א (פה) מותר ולהבה"ל (פו) יש להסתפק, ואם העיסה מגובלת כראוי ובא

1234567

מקור ההלכות

מהצה"ל שכ"א סי"ד ד"ה אין מגבלין. (פד) נלמד מההיא דה"ד, ומש"ע שכ"א סט"ו וכדכתבנו סק"פ, ומאד נפלאמי מלשון החזו"א סק"ז ד"ה כתב עוד, באמנע דצריז כתב ואע"ג דצנתן משקה מע"ש וצא להוסיף נמי צעינן שינוי היינו באופן דהמשקה הצא מאספס ומקבלס כו' עכ"ל ופלא עלום הא צה"ד מצואר להדיא דגם צענה אס נתן משקה מצעו"י מותר להוסיף עליו צצנת ולא הוזכר שום שינוי [דהא הטה"ד וכן השו"ע שם צקט"ז מיירי לפי רבי ואמרו שם נתן מצעו"י נותן צצנת חומץ ויין ולא הוזכר שום שינוי צנחנת המים, וצגיבול הוצרכנו לשינוי משום ריב"י וצ"ג, ואף החזו"א גופי' כמה פעמים שמוכיר אס נתנו משקין מע"ש מעולם לא הזכיר שלא להוסיף משקה אלא ע"י שינוי וכל דצריז אינו אלא על העירוב]. (פה) סק"ה עיי"ש. (פו) סי"ד ד"ה אין מגבלין, וצארתי הענין לעיל סי' ל"ב.

יש כ"כ מים עד שאין החלקים נדבקים זל"ז, וזה ודאי אינו כלל צסס לש. יט' (עט) דהא עד השתא אי"ז עיסה כדאיתא צרש"י קנ"ו א' שאין זו לישה והציאוהו הפוסקים. (פ) תה"ד שם נתן קצת משקה מע"ש מותר להוסיף צו משקה צצנת, וכ"פ המ"צ סקס"ה וצנה"ל שם עיי"ש וכ"מ צשו"ע סט"ז עיי"ש. (פא) כנלענ"ד, והטעם דהנה צצנה (ל"ח ל"ט) איתא מים ומלח צטלים צעיסה, והיינו משום דעיסה משמעותה קמח הדצוק ע"י מים, ואין משמעותה מים שנעשו סמיכים ונהפכו לעיסה, דהעיקר כאן הוא הקמח, (וזהו הטעם דרכה אינה אלא מדצריהם, דצרכה המים מרובים ואינם צטלים ונאצד כאן חשיבות הקמח וכדאיתא שם צצנה ל"ט א'), אולם זה ודאי מסתברא דמאחר וצמניאות יש כאן צעיסה לחלוטית משקין המוסיף לעיסה זו קמח ונעשה מזה עיסה הו"ל לש. (פב) כדכתבנו לעיל סי' ל"ב. כ (פג) נלמד

אחד ועורך העיסה או מקטף (מורח ע"ז ביצה וכדומה) (פז) חייב מאחר ועשה כאן (פת) דבר חדש משמעותי בעיסה, וכן להפוסקים כרבי (וכ"ש כריבר"י) אם אחד נתן מים בקמח ובא אחר וגיבל השני (פט) ג"כ חייב מאחר ונעשה כאן ענין מחודש שהוא הגיבול, אבל דברים שאינם בני גיבול ואחד נתן המים באפר ובא השני וגבל להפוסקים כרבי (צ) השני פטור מאחר דלא חידש בגיבול דקודם הווי מעורבים האפר והמים והשתא מעורבים.

כא. לערב שתי עיסות יחד (צא) לכאורה שרי.

כב. דברים שהוצרכו לשינוי של שתי וערב וניעור (כגון למאכל בהמה) אם אחר השו"ע והניעור רוצה לגבל כדרכו נראה (צב) דאסור.

כג. ודברים שהוצרכו לערב ולא לטרוף (כגון הנך דלעיל בסעיף ח'), אם אח"כ רוצה לגבל כדרכו ולטרוף ג"כ (צג) יתכן דאסור.

כד. ודברים שהוצרכו בשינוי של מעט מעט, אם אח"כ רוצה לערב הכל יחד ולהמשיך גיבולן (צד) צ"ע אם מותר, ולכאורה מותר.

מקור ההלכות

[אורח חיים 1234567]

(פז) ירושלמי פרק כלל גדול הוצא צנה"ל שם. (פח) צה"ל שם. (פט) צה"ל שם. (צ) רא"ש פ"ד דביצה והוצא צנה"ל שם, והעיר החזו"א (סק"ו) דלדעת המ"צ (שהבאנו לעיל סעיף ה') שרוה"פ ס"ל שגם ריביר"י מודה דכלאו בני גיבול מחייב חיכך בנתינת המים, א"כ אי"ז דוקא לרבי. **כא** (צא) לא מצאתי ראיה לזה, ולכאורה האיסור לשה הוא להפוך קמח לעיסה ולא לחצר עיסה לעיסה. **כב** (צב) דהא מבואר ברמב"ן ובשאר ראשונים דע"י שינוי זה אין המורסן מתגבל כ"ל (דלצהמה לא התירו לגבול כ"ל כגון ע"י ע"י), ואם חזינן דחז"ל ראו שיהיה שינוי בחולאת הגיבול, לא יתכן להתיר אח"כ לגבול כ"ל. **כג** (צג) אם ערב צכף בנחת הוה חסרון בחולאת וחסר כאן באיכות הגיבול, וא"כ איך נחיר אח"כ לערב רגיל, ואם ערב ציד דהתם החסרון הוא דהוה מאכל חמורים כדאיתא בגמ' ק"מ, צהא יתכן דמאחר ושינה בעירוב ועשה כחמורים השתא יכול לערב

כרגיל, ולכ' נראה דאסור. **כד** (צד) הנה ברמב"ן ובראשונים מבואר דהגיבול יוצא כרגיל (הוה גיבול כ"ל), נמצא שהשינוי הוא בעת הגיבול ולא בחולאת וא"כ לאחר שזה מגבול כ"ל הו"ל לשה אחר לשה ושרי, והנה בחזו"א סק"א בחולאת רצה ללמוד דהשינוי מעט מעט הוא שנותן כל המים לכלי הגדול ומשם מחלק לכלים קטנים וזהו השינוי וכח ע"ז ומגבול ומחזיר כולן לכלי אחד עכ"ל, [ולצקוף חזר מפירוש זה היות וראה ברמב"ן שהשינוי הוא שדרכו צמרובה ועמה עושהו מעט], חזינן דהחזו"א הבין דאחרי השינוי יכול לגבול כדרכו, מיהו צאמת אי"ז ראי' דאם נוטל מהכלי הגדול קצת קמח ומים היות ואי"ז כמדה הראויה ולפעמים לוקח קמח יותר מהמדה הראויה ואי"ז מתגבול שפיר, נראה דגם אח"כ אם יגבול יחד אחתי זה לא יתקן את החסרון ולכן התיר, אבל בנידון דידן אין ראי', אבל מן הקצרה נראה דשרי וכמש"כ.

האופנים דנוהגים לתת מים בשבת בעבה אף דבעלמא נהגינן להחמיר

כה. מאכל שאם יעשוהו מע"ש יתקלקל טעמו כגון צנון וכדומה (צה) מותר לתת לתוכו משקין בשבת, והגיבול תיעשה ע"י השינוי שיתבאר בעזה"י בסעיף לב.

כו. וכע"ז כתב החזו"א (צו) דמותר לתת מיץ לימון לפירות כתושים בשבת ולתת לפני התינוקות.

כז. אם שכח ליתן מים למורסן למאכל בהמתו מע"ש, (צז) התירו לו לתת מים ע"י גוי, מפני הפסד וצעב"ח, ואם א"א ע"י גוי וגם א"א ברכה (צח) מותר ע"י ישראל.

כח. ונראה פשוט לכאורה דמאכל שאפשר לעשותו מע"ש ושכח לעשותו (צט) אין היתר לעשותו עבה בשבת ע"י היתר של עונג שבת.

הכנת מאכל לתינוקות

כט. דייסה אורז הנמסה שהדרך בחול שנותנין המים או החלב תחלה ואח"כ נותנין הדייסה ומנענעים הבקבוק והתינוק שותהו, בשבת יתן הדייסה תחלה וישפוך המשקין בב"א עד שתיעשה (ק) רכה כלומר שתהא ראויה (קא) לשתייה (ויזהר לא

הח"י 1234567

מקור ההלכות

כה (צה) ט"ז והוצא צמ"צ סקס"ח, והטעם בארנו בעזה"י צסימן כ"ה דמאחר ומעיקר הדין קי"ל כריצר"י, ולחומרא בעלמא נהגו כרצי, א"כ צמקום עונג שבת שידעו מראש שלא שייך לעשותו בשבת, זכה"ג לא נהגו, ונראה דיתקלקל טעמו אין הכוונה דלא יהי ראוי לאכילה אלא יאבד טעמו הטוב. **כו** (צו) סק"ח, וכחז שם דצביל מזונות התינוק יש להקל כדעת ריה"פ כריצר"י, ולא ידענו מפני מה הנריך לטעם צביל מזונות התינוק, אי משום דפליג אט"ז הנ"ל, אי משום דא"י מתקלקל אם עושין אותו מע"ש ואפ"ה התיר לצורך התינוק, או דמיירי ששכח לעשותו מע"ש, דכלא"ה לא התירו ולצורך התינוק התירו. **כז** (צז) ח"א הוצא צמ"צ

שכ"ד. (צח) חזו"א סק"ו, והא דהנריכו כאן לעשות ע"י גוי, משום דאפשר לעשותו מע"ש, והא ראייה דהפוסקים כרצי סברי דלריך שיעשה מע"ש כדאיחא צשו"ע שכ"ד, וע"ע מש"כ צסימן כ"ה. **כח** (צט) דהא הט"ז לא התיר אלא מפני שמתקלקל, גם החזו"א לא התיר אלא לצורך מזונות התינוק [ואו צשעת הדחק לצורך הטלת מים צסק"ח] או צמקום הפסד ולעצ"ח, אצל מעולם לא שמענו שהתירו סתם לצורך אכילת אדם. **כט** (ק) כמבואר צשכ"א סי"ד, ומסתמא הדייקות אינם בני גיבול דהא אף כשעושים אותו סמיכים נעשים גוש, מ"מ כשלוקחים א"י צידו מתפורר וא"כ א"י צר גבול כדלעיל סעיף ו'. (קא) עי' לעיל סקע"ח.

לשפוך (קב) בהפסקים דבפעם הראשונה יהיה חשש לעבה) ואח"כ יכול לנענע הבקבוק (קג) כדרכו בחול, וי"א (קד) שצריך אף לשנות בגיבול ולכן (קה) שינענע ביד שמאל או (קו) שיתן הדייסה לתוך צלחת שאין כך הדרך בחול ושם יהפוך הסדר ויערב בכף אף בכח ומשם יתן לבקבוק, ואם טבע הדייסה שכשהיא עומדת זמן מה נהפכת לגוש, יזהר (קז) שיתן בבקבוק השיעור שמשער שהתינוק יאכל ואם אעפ"כ התינוק השאיר (קח) לית לן בה, ונראה דאף אם פעמים קורא שכשנותן המים על הדייסה בתחילה נעשים שם קצת גושים עד שמנערם היטב מ"מ (קט) נראה שאין לחוש לזה.

ל. ונראה לענ"ד דאחרי שהתערב הדייסה ע"י השינויים הנ"ל עד שראויה לאכילת

מקור ההלכות

(קב) חזו"א סק"ח. (קג) הארכנו לעיל סקע"ג דבראשונים וצפוסקים מצואר דדי צרכה צשינו צסדר הנתינת מים, ורק התה"ד והרמ"א החמירו לשנות ג"כ בגיבול, והחזו"א כבר חמה עליהם ופסק דדי צשינו צנתינת מים, ואנחנו נדדנו שם דאף הרמ"א לא דיבר על רכה וא"כ לא נשאר לנו אלא התה"ד, וצדרבן לכאורה א"ל לחוש לשיטה זו, והנה אם דיסקה דומה לקלי דזה נחשב ראוי לאכילה גם קודם הערבוב (מאחר שזה אפוי או מצושל) א"כ גם המ"צ והתה"ד ורמ"א לא הנריכו צזה תרי שינויים וכמו שצדדנו שם צסקע"ג עיי"ש היטב, [גם יש לצרף הסברא שכתבנו צסי"ט"ז דמאחר וניעור הבקבוק אין דרכו כך צעצה, הו"ל שינוי גם צרכה]. (קד) תה"ד ורמ"א ועי' ס"ק הקודם. (קה) צספר אולרות השצת עמוד ק"ע צשם אצמו"ר הגריש"א שליט"א, ועמש"כ לעיל סקע"ב. (קו) שמעתי צשם אצמו"ר הגריש"א שליט"א, ועמש"כ לעיל שם סקע"ב. (קז) ועלם הדבר שמערב דבר שאם יניחנו כך ייעשה עצה, נראה דאין כאן חשש, מאחר וזה ייאלל קודם שייעשה עצה, וכדצארנו צסי"ט"ז סק"ז. (קח) דהא א"י"ו מתכוין גם לא ניחא ליה, וכע"י"ו צשי"ח סי"ד צמ"צ סק"א הצאנוהו לעיל סי"ט"ז סק"ז

עיי"ש. (קט) חדא דמסתמא לגושים אלו יש דין רכה דהא הם מעורבים עם כ"כ הרבה משקין, והר"י דומה למש"כ החזו"א צסק"ט מיהו אם נשקעין לשולי הקדירה ומתערבין אפשר דצכלל לש הוא "אצל יש לו דין רכה" עכ"ל, ואף אם נימא דנחשבים גושים אלו לעצה הא הו"ל דבר שאינו מתכוין ולא ניחא ליה דהא אדרבה צרצונו שייעשה רכה ותהא ראויה לשחית התינוק וכע"י"ו ראיתי צאולרות השצת עמוד ק"ע צשם הגרש"א עיי"ש, ובר מן דין הא צגמ' קנ"ו א' מצואר דמהני צעצה שינוי של מעט מעט (ועי' לעיל סקמ"ב) והכא גושים אלו לא גרע ממעט מעט של הגמ', והכא לכאורה מהני לכל הפירושים לא מיצעי להחזו"א שהצאנו לעיל סקמ"ג דהשינוי הוא מאחר ואין הדריך לטרוח לכ"כ מעט ודאי מהני הכא, וכבר כתבנו שם דהכי מצואר צרמב"ן כהחזו"א, גם להאג"ט מהני הכא, ואף לטעם הצה"ל לכאורה מהני דהא זה האורז כמדומה ראוי קצת לאכילה גם קודם הערבוב צמשקין, ולטעם הצ' צציאור הלכה דההיתר מטעם סמוך לסעודה, ודאי מהני הכא, וכמדומני דאם תיכף אחרי נתינת המשקין לאורז מנערין ומערבין היטב לא נעשין כלל גושין וא"כ אם ינער תיכף אין כאן שום חשש מאחר ואין כאן פסיק רישא.

התנינוק, (קי) מותר אח"כ לנער הבקבוק היטב היטב ביד ימין ולשפר הערבוב.

ל*. וכ"ז שכתבנו דבעינן שינוי בסדר נתינת המשקין הוא דוקא בסוגי דייסות שאם נותנין בהן מעט משקין כל הדייסה נהפכת לגוש אחד כעין עיסה בזה כתבנו דאף אם נותן הרבה משקין עד שנעשית ראויה לשתייה בעינן שינויים הנ"ל, אבל בסוגי מטרנות למיניהם דמטבען נהפכין להיות כמים, (קי*) בהם א"צ שום שינוי. לא. מותר לכתוש (קיא) בננות וכדומה בקתא דסכינא ואין בזה משום טוחן, ואח"כ לסחוט לתוכו לימון (הואיל וסוחט לתוך אוכל), ואם מכין המאכל לתינוק (קיב) מותר אף משום לש (ולא חששו לרבי הואיל וזהו לצורך התינוק) ובלבד (קיג) שישנה בערבוב דהיינו שיערב (קיד) ביד ולא יטרוף ואם מערב בו ג"כ פת נראה דאסור (קטו) ע"י שלא יטרוף אלא (קטז) צריך לערב שתי וערב ונאפי' הרבה פעמים] ולהוציא הכף בין שתי לערב.

מקור ההלכות

כעין עיסה האם הו"ל לישא, וה"נ דומה לזה, נועי' יו"ד סי' רס"ה ס"י דמבואר שם דזורקין הערלה לחוך העפר בשבת ע"י"ש, ואם בזמן השו"ע היו הופכין הערלה לאחר המילה כמו שנוהגין בזמנינו, אולי הי' אפשר להוכיח דין זה דכמדומה דכשהערלה הפוכה הרי היא רטובה, וע"כ לא פליגי האחרונים על הרמ"א שם וכמו שהבאנו לקמן ס"ק קנ"ד אלא על דם לחוך העפר בשבת, אבל על הערלה לא פליגי וצ"ע בכ"ז, והגושים ששוקעים למטה, כמדומה שא"י פס"ר שיווצרו גושים אלו ושרי. לא (קיא) חזו"א סק"ח, גם משום לישא אין כאן אף דנעשה כעיסה כדבארנו לעיל סקכ"ט. (קיב) חזו"א שם. (קיג) דהא כבר בארנו לעיל סקכ"ט דהננותן משקין ע"ז הו"ל לישא ולכן הוצרכנו לשינויים, ולא כתבנו לשנות ג"כ בסדר הנתינת המשקין וכדלקמן סקכ"ב, משום דאם יהפוך יהי' אסור לסחוט הלימון דהו"ל סחיטה. (קיד) לחוש לדעת רמ"א סט"ו. (קטו) כדכתב החזו"א לעיל מינה דצפת לא מצינו חילוק בין טריפה צכה לעירוב, ולפמ"ש"כ לעיל סעיף ח' הטעם פשוט. (קטז) הכל מבואר לעיל סעיף ח' ע"י"ש.

א (קי) דהא אפי' בלישת קמח הבאנו לעיל סעיף כ' דלדעת החזו"א מותר לשפר עיסה המגובלת כבר, וכ"ש צרכה דהכא שכל השינוי של חז"ל הוא שישתנה צורת הגיבול ולא תולאח הגיבול וכדבארנו לעיל סקע"ב, ואם כבר שינה מה איכפת לן שיגמור הגיבול הרכה הלזה. א* (קי*) דהא כבר כתב מרן ז"ל בסק"ט דצדצרים הנמסים אין בהם משום לש, ואף דכשנותן המטרנה על המים ואכתי לא ניער יש שם הרבה גושים, נראה דאין לחוש לזה דגושים אלו אינם נעשים ע"י המשקין דהו"ל כעיסה, אלא אדרבה מתוך שהמים לא באו בהם להכי הרי הם גושים, ואף דצדדדי הגוש נרטב קצת הדייקה והרי הוא דומה לעיסה, ג"כ נראה דאין כאן בית מיחוש (לצד מהסברות הנאמרו לעיל בסק"ט) דכמדומה שאם יניחוהו כך ללא ערבוב, הגושים יעלמו במשך הזמן וא"כ אין כאן שום לישא, ולא דמי למש"כ החזו"א בסק"ח דזהר לשפוך המשקין בצ"א כי היכי דלא ליהוי עבה בשפיכה קמא, דהתם אס' לא ישפוך בפעם השניה ויניחו כן הו"ל עבה, משא"כ הכא, ולצד מכל סברות אלו יש לעיין בזרק אבן רטובה במים לחוך קמח וע"י"ז סביב האבן נעשה

עשיית סלמים למיניהם (עם שמן ושאר משקין)

לכ. לעשות סלט ביצים מרוסקים עם בצל (ק"ז) ושמן בשבת, הנה מאחר ואם יעשוהו מע"ש יתקלקל טעמו לכאורה, ממילא מותר לתת (ק"ח) שמן בתוך הביצים בשבת אף שזה נעשה עבה, ויערב (ק"ט) ע"י שתי וערב (קכ) אפי' הרבה פעמים ויוציא הכף בין שתי לערב, ויתכן דמהני גם שיערב (קכא) בנחת בידו בלי כף בכה"ג שזה לא יתערב שפיר, ומן המובחר (קכב) שישנה ג"כ הסדר של נתינת המשקין, ומאמו"ר שליט"א שמעתי שמרן החזו"א הורה בביתו לעשות סלט זה לפני שבת, ונראה שחשש שמא יערב היטב וזה אסור, ומה שלא אמר שיעשו בשבת שו"ע, כפה"נ הוא משום דע"י שו"ע אי"ז מתערב שפיר גם זה טירחא מרובה וצ"ע. ל"ג. סלט תפוחי אדמה כלומר חותכין תפו"א מבושלים ונותנין שם שמן או מיונו ועוד דברים ונעשית עבה ונראית כמקשה אחת, דינא הכי (קכג) אם התפו"א מבושלים כ"כ עד שאם נותנין משקין לחתיכות תפו"א המשקין נכנסים לתוך התפו"א והתפו"א מתרככים יותר עי"ז ולהכי נצמדים זל"ז ונדבקים זהו לישה ואז צריך השינויים הנ"ל כלומר (קכד) שו"ע, אבל כמדומה שבד"כ אינו כן והתפו"א לא סופגין כלל המיונו והשמן אלא המיונו מדביק את החתיכות זל"ז מבחוץ ולא נכנס פנימה, ובזה נראה דאין כאן שום סרך לישה.

מקור ההלכות

5840122

ל"ב (ק"ז) הנה ודאי יש צוה משום לישה כדכתבנו לעיל דגם בדבר שרטוט מתמלית לחותו שיין צו לישה, ונראה דאף אם יחתכו לחתיכות גדולות קצת אם כשנותנין שם שמן וכדומה הצינים סופגים המשקין ומשתנין קצת הוה לישה, וראי' לזה ממורסן וחול העצה דהראב"ד וסייעתו ס"ל דהוה לאו צר גבול ואיסורו מה"ת וכדצאנו לעיל סק"כ, והחתיכות צלל שמעורבות שם אף שהם אינם בני גיבול, מ"מ אי"ז מניל הצינים ממלאכת לישה [ורמו לזה מה שראיתי בספר זרכי יוסף סי' שכ"ד צ"ש מהרי"ל וואלי דמורסן שמעורב צו קמח הוה צר גבול וגבולו מה"ת לכו"ע אף להרמב"ם]. (ק"ח) וכמ"כ הט"ז והוצא צמ"צ סקס"ח. (ק"ט) כדכתבנו לעיל סעיף י"ג דמהני שינוי זה צמ"מ. (קכ) כדלעיל סעיף ל"א.

(קכא) לפמ"ש"כ לעיל דהאי שינוי נאמר בכל דבר שנעשה עיסה מתמלית לחותו ועתה מוסיף עליו משקין ודאי מהני, גם לדעת המ"צ שהאי שינוי מהני בדברים שהדרך לטרוף צמח, כמדומה דג"ז כך, ואולי גם להחזו"א שפירש שדברים אלו לא מתערבים צלי טריפה צמח, יחנן דגם לדידה מהני שינוי זה כאן וצ"ע. (קכב) כמ"כ הט"ז הוצא צמ"צ סקס"ח, ולדברינו לעיל סקע"ג הן הן דברי הרמ"א סוף סט"ז. ל"ג (קכג) כ"ז נלמד מסימן ל"ו שהא ודאי גם חתיכות הניכרות שיין צהן לישה וראי' מכרשינין ומורסן, אבל כ"ז ה"מ אם המים נכנסים צמוצק ועי"ז הכרשינין או המורסן מתרככין וגושים משא"כ אי לא"ה אי"ז לישה, דלישה אינה להדזיק דברים, לישה היא לעשות עיסה את המוצק. (קכד) ומסתמא שיין כאן

לד. סלט ירקות כלומר שחותכין ירקות ומערבין שם שמן, (קכה) פשוט לכאורה דאפי' אם מערבין שם גבינה ועי"ז נדבק קצת הירקות, אי"ז כלל לישא דהא השמן לא נכנס כלל בתוך הירקות ולא ריככם.

לה. מיהו החותך ירקות לפרוסות דקות מאד (כגון בחלק העליון של המגרדת) (קכו) יתכן שיש בזה משום לש, ושמא ע"ז כ' המ"ב שיערב בנחת או ינענע הכלי, ושישנה בעת נתינת המים.

לו. וסלט חריין והדומין לו כלומר שהחריין מרוסק היטב ונותנין שם משקין, ודאי (קכז) דיש בזה חשש לישא, ואם זה יתקלקל אם יעשוהו מע"ש, שיתן משקין בשבת בשינוי ויערב שו"ע וכו"ל.

לז. ולרסק תפו"א מבושלים בכלי (בקתא דסכינא) ואח"כ לתת לתוכו משקין (קכח) ודאי הוה לישא, ואם זה יתקלקל אם יעשוהו מע"ש, שיתן משקין בשבת בשינוי ויערב שו"ע וכו"ל סעיף ל"ב, ואולי ג"כ מהני (קכט) שיערב בידו בנחת בכה"ג שאי"ז מתערב שפיר עי"ז.

מיני משקאות

לח. קפה נמס (קל) אין כאן שאלה מאחר והוא נהפך למים וא"צ להפוך הסדר, וקפה טורקי וכן קקאו שהקפה מתערב במים מיהו אח"כ שוקע הקפה (קלא)

החידושים 17

מקור ההלכות

מודה לרבי בלאו בר גבול, ואטו מי נימא דננון וקשואים החתוכין דק דק הווי בני גיבול אחמה, (והנה על הט"ז ל"ק דהא לדעתו הראשונים לא ס"ל דמחייב בלאו בר גבול תיכף בנתינת מים, אלא בגיבול, עי' סימן ד' סק"י"ז, אבל על המ"ז קשה) וט"ע. ל"ז (קכו) ודומה ממש להיחא דחרדל דדף ק"מ, ויתכן דחמיר מיניה אס אין לו חמנית לחותו (עי' לעיל סעיף ח'). ל"ז (קכח) אגרות משה ח"ד סע"ד. (קכט) וכדלעיל ס"ק קכא. ל"ח (קל) והוה כדצרים הנמסים דכתב החזו"א סק"ט דאין צהן לישא. (קלא) בחזו"א סק"ט מיהו אס נשקעים לשולי הקדרה ומתערבין אפשר דבכלל לש הוא אבל יש לו דין רכה.

ההיתר של הט"ז לתת מים בעצה, דהא גם כאן המאכל מתקלקל. ל"ד (קכה) הכל מהאי טעמאי שנחצנו לעיל סקק"ג. ל"ה (קכו) מאחר ועי' המשקין זה מתרכך יותר וזהו הננון וקשואין של הט"ז והמ"ז, אך יתכן דלא ע"ז כיוונו וכוונתם היא שחותכין במגרדת ונעשה כעין חוטים וזה דמי טפי ללישא והוה דומיא דכרשינין לעיל סימן ל"ו סק"ו, מיהו לא אחד שיש כאן חימה גדולה, דהמ"ז והט"ז כתבו דמאחר והננון יתקלקל סמכין צהא אריצרי' וישנה בגיבול, וט"ע"ג הא שיטת המ"ז ידועה דס"ל דבלאו בר גבול רוה"פ ס"ל דחמיר טפי ומחייב תיכף בנתינת המים, וא"כ אמאי סמכין צהא אריצרי' והא ריצרי'?

לתחתית הכלי, הנה בענין מלאכת מבשל איננו נוגעים, מיהו בענין לישה לכאורה נראה דאם הופך הסדר כגון שנותן המים ואח"כ הקפה מותר (קלב) וא"צ עוד שינוי בגיבול לכו"ע, מיהו כ"ז אם מה ששוקע למטה הוא בגדר רכה, אבל אם נעשה עבה צריך לשנות (קלג) בגיבול עצמו (קלד) וצ"ע.

למ. תרופות האנטיביוטיקא (בסירופ) נקנים באבקה ומוסיפים ע"ז מים, והנה ישנם שלאחר זמן האבקה שוקעת למטה והמים צפים למעלה ולפני כל השתמשות צריך לנערו, צריך לראות אם במציאות האבקה השוקעת למטה נעשית כמו עיסה (קלה) רכה נראה דאסור לתת המים באבקה בשבת (קלו) דהא עושה עיסה רכה, וצריך להכינו מע"ש, אך תרופה המוכנה מע"ש ועתה רוצה לנער נראה (קלז) דמותר, וצ"ע.

מיני ממרחים ומיני אבקות שנעשים בעיסה

מ. עשיית הטחינה כלומר לוקחים טחינה מרוכזת שהיא מאה אחוז שומשום טהור והוא נוזלי (כדבר שביליתו רכה) ונותנין שם מעט מים ומערבין אותו ותוך כדי ערבוב נעשית קשה ממש כעיסה, לכאורה נראה (קלח) דיש בזה משום לישה

מקור ההלכות

של נתינת חומץ באחרונה], וא"כ אין מה לשנות. ל"ב (קלה) וכמש"כ החזו"א סק"ט אם נשקעים כו' אבל יש להן דין רכה. (קלו) ואע"ג דלעיל סעיף ל"ח כתבנו דאם ישנה הסדר של נתינת המשקין די בזה לכו"ע, מ"מ הכא הא א"א להפוך הסדר, ובגיבול ג"כ אין מה לשנות, וא"כ אין תקנה. (קלז) דהא אדרבה צניעור הוא מוציא העיסה מתורת רכה ומכניסו לתורת מים עכורין אלא מאי אח"כ זה יחזור למצב הקודם, לכאורה כולי האי לא גזרו אחרי דבפעולתו מוציאו מתורת לישה וצ"ע. ב (קלח) דאף דבארנו כמה פעמים מתוך דברי התה"ד דאין המלאכה להפוך המים לעיסה אלא המלאכה היא להפוך הקמח לעיסה, הכא צכה"ג נראה דאסור דהא השומשום העמון הלזה ודאי דינו כעיסה ומה איכפת לן אם זה נוזלי

(קלב) דלכאורה גם להתה"ד ורמ"א דס"ל דלריצר"י צעין צרכה שינוי בגיבול היינו היכי דיש גיבול, אבל הכא הא הגיבול שהוא הערצוב אדרבה הוא מצטלו מתוך לישה ועושהו כמים, אלא שאח"כ שוקע למטה והטעם ששוקע אי"ז מפני הערצוב שהוא הגיבול אלא ע"י נתינת המים, ואם היה שינוי בנתינת המים זה צריך להועיל גם לריצר"י. (קלג) דלכאורה מש"כ החזו"א אם נשקעים כו' אבל יש לו דין רכה, היינו צכה"ג שזה נשפך וראוי לשמיה, ולא נעשה גוש בתחתית הכלי. (קלד) דלכאורה הא גיבול אין כאן כדכתבנו צס"ק קל"ב, ובנתינת המים הא לא מהני להפוך הסדר נעשה כמש"כ החזו"א סוף סק"צ ודלא כהצ"י שהצין שהמ"מ כ' צסס הרמב"ן והרשב"א דלריצר"י מהני נעשה שינוי